

“İNSANLAR YAZMADIKLARIYLA DEĞİL, YAZDIKLARIYLA YARGILANMALIDIR”

Oğuz Atay

■ Türk roman bugün bir “büyüme” içindedir. “Büyüme”, sağcı politikacıların iktisadi düzenimiz için özlemini çektikleri bir durumdur. Ne var ki, ortanın solcuları da bu çeşit düzensiz bir büyümeye karşı çıkıyorlar; aslında, “gelişme”nin önem taşıdığını öne sürüyorlar. Bilmediğimiz gibi, burada ileri sürülen gelişme, sosyal adaleti de içeren bir dağılımı kapsamaktadır. Biz gene de “büyüme” ve “gelişme” kavramlarımızın romanımızın bugün vardığı noktanın tartışılmasında bir ölçüt olarak kullanabiliriz. Her yıl romanlarımızın sayısı durmadan artarken, yani Türk romanı durmadan büyürken, acaba romancılığımız gelişiyor mu? Canım, denilebilir. “diyalektik” kurallara göre, önce sayısal bir artış gerekli, üstün nitelikli mallar daha sonra kendiliğinden ortaya çıkar. Oysa, “Türk romanı bugün hangi noktaya ulaşmıştır?” sorusu, romanımızın bir yerlerden geldiğini de belirliyor. Yani Türk romanı, Namık Kemal’den başlamış ve birtakım aşamalardan geçtikten sonra bir yerlere varmış ki, şimdi biz, nereye vardık diye soruyoruz birbirimize Sanıyorum Türk romanının kısa tarihi içinde yer alan ustaları, onun büyümesinden çok niteliği ile ilgileniyorlardı; yani, iyi roman yazmak, daha iyi roman yazmak kaygısı içindeydiler. Zaten bir romancının başka ne kaygısı olabilir? (Tabii bir de geçim sıkıntısı var; ama bu endişeyi, yani ekmek parası sorununu, roman sorunu ile birlikte ele alabilecek ustalığım yok ne yazık ki.)

İlk bakışta romancının iyi roman yazmaktan başka kaygısı yok gibi görünüyorsa da Türk romanının bugün vardığı noktaya biraz daha yakından bakınca, çileli yazarlarımızın çok daha başka kaygılar ve endişeler içinde olduğunu anlıyoruz. Meselâ, özgürlük gelsin diye o kadar bağırıyoruz da, çeşitli baskılar altında bunalan roman yazarına tanımayı düşündüğümüz tek özgürlük, günü gelince onu kendi güdümümüzde serbest bırakma özgürlüğünden öteye geçmiyor.

Bunlara karşı hiç bir diyeceğim yoktur. Trafiki düzenli yollarda dolaşmayı ben de severim, canımı sokakta bulmadım ya. Ne var ki, daha

başka özgürlükler de olabilir; istediğini yazma özgürlüğü gibi. Diyelim ki ben, “akarsuların yarattığı santraller romanı” yazmak istemiyorum. Benim durumumu Rus yazarı İsaac Babel, başka biçimde belirlemiş ve “kötü yazma hürriyeti” istediğini söylemiştir. Ben de insanların yazmadıkları şeylerle değil, yazdıklarıyla yargılanmasını istiyorum.

İşte bence romanımızı bugün vardığı yere getirenlerin bir bölümünün “Vaziyet-i Umumiye”si böyle. Karamsar kişiler -üstelik ekonomi politik de bildikleri için- geri kalmışlığımızı az gelişmişliğimizi bütün bunlara neden olarak ileri süreceklerdir. Ne yapalım? diyeceklerdir; ulusal gelirimiz çok düşük. Ben insanımızın yetenekli olduğuna inanıyorum oysa. Birçok yazarımızın da yetenekli olduğuna inanıyorum. Geçenlerde bir romancımız, öldükten sonra unutulmuş ve şimdi yeniden itibar kazanmış olan başka bir romancımızın ne kadar değerli olduğunu belirtiyordu bir yazısında. Ölü bir romancıdan kimseye zarar gelmez elbette. Bize bir zararı dokunmayacağını bilsek daha kimleri övmeyiz ki. Mithat Cemal Kuntay da “Üç İstanbul” romanının neden büyük ilgi görmediği konusunda şöyle demiş: “Frenklerin bir sözü vardır evlâdım: Öldürünceye kadar sus, derler.”

Evet bence bugün romancılarımız yeteneklidir. Bu yeteneklerini, özel konuşmalarda gerçekleri hiç çekinmeden ortaya koyarak kanıtlamaktadırlar. Fakat herhalde okuyucuyu büyümüş saymadıkları için onlara şimdilik roman yerine “Küçükler İçin Masallar” anlatmaktadırlar. Bu arada kendilerini gerçek adına, roman gerçeği adına eleştirenleri de karalayacak kadar bol miktarda boya bulmaktadırlar. Bu masallarla uyutulamayanlara, ilericilik adına amansızca saldırmaktadırlar. Bu ilericiliğin tapusunu nereden ellerine geçirmişler bilmiyorum; fakat tapularının sahte olduğu kanısındayım.

Türk romanı kısa geçmişinde yaratmış olduğu Halit Ziya, Nahit Sırrı, Mithat Cemal, Abdülhak Şinasi, Ahmet Hamdi Tanpınar, Kemal Tahir gibi değerlerle ileri bir noktaya gelmiştir. Ama sanıyorum ki roman geleneğimizi kuran ve geliştiren yazarlarımız belirli bir dönemi doğru olarak yansıttıkları için değil, insan gerçeğini roman biçiminde yansıttıkları için önemlidirler. Tarihi olayları doğru biçimde öğrenmek için tarih kitaplarını okuruz. Roman değil. Ayrıca romanın toplumsal olayları roman biçiminde yazarak zenginleştirme işi olduğunu da sanıyorum. Balzac da, “Kralcı olduğu halde, yaşadığı dönemin burjuvasını eleştirdiği için” büyük bir romancı değildir. Sadece tutkulu bir aşkı anlatan zavallı Emily Bronte’nin durumu daha da acıklıdır. Romanımız bugünkü yerine gelirken güzelin ve gerçeğin tek yönlü olmadığını seziyordu. Çoğumuz da bunu seziyor galiba; fakat gene de “Dün dündür, bugün de bugün,” diyorsak, salt büyümeden yanayız demektir. Ben kendi hesabıma çok yönlü “gelişme”den yanayım: Sinemanın dışında belki tek evrensel sanat olan romanda zenginlikten yanayım. Türk romanının geleceğini de bu anlayış içinde düşünüyorum.

(Cumhuriyet, 13 Kasım 1976. Metnin özgün yazımı korunmuştur.)